

MODTAGET

- 3 NOV. 2006

925

Centrale Indlevering

SOCIAL
FORSKNINGS
INSTITUTTET

06:24

Max Mølgaard Müller
Jan Høgelund
Peter Pico Geerdsen

HANDICAP

BESKÆFTIGELSE

UDVIKLINGEN
MELLEM 2002 OG 2005

INDHOLD

FORORD	7
RESUMÉ	9
1 INDLEDNING, SAMMENFATNING OG PERSPEKTIVERING	15
Baggrund og problemstillinger	15
Hvad er handicap?	16
Rapportens data	17
Kort om regeringens beskæftigelsesstrategi	18
Sammenfatning	18
Diskussion og perspektiver	24
2 OM UNDERSØGELSEN, DATA OG METODE	27
Baggrund	27
Rapportens problemstillinger	28
Hvad er handicap?	29
Hvad påvirker beskæftigelsen af personer med handicap?	31
INDHOLD	3

	Om regeringens beskæftigelsesstrategi for personer med handicap	35
	Rapportens data	37
3	FLERE HANDICAPPEDE I ARBEJDE?	39
	Handicap eller længerevarende helbredsproblem	39
	Arbejdsmarkedstilknytning	42
	Ansættelsesvilkår	43
	Hjælpe midler og støtteforanstaltninger	46
	Nedsat arbejdsevne	49
	Er flere kommet i arbejde?	52
	Opsummering	53
4	HOLDNINGER, VIDEN OG ARBEJDSGIVERES INDSATS	55
	Holdninger til handicappede	55
	Handicappedes viden om støtteordninger	60
	Arbejdsgiveres indsats	66
	Hensyn fra arbejdsgiver og kollegaer	69
	Opsummering	71
5	BESKÆFTIGELSESPOTENTIALE BLANDT PERSONER MED HANDICAP	73
	Arbejdsevne	74
	Fremtidig arbejdsmarkedstilknytning	77
	Tilbage trækningstidspunkt	79
	Opsummering	80
6	FØRTIDSPENSIONISTER OG ARBEJDSMARKEDET	83
	Reglerne for førtidspensionen	84
	Arbejde og førtidspension	85
	Arbejdsindkomst og arbejdsomfang	88
	Hvilke førtidspensionister arbejder?	91
	Opsummering	95

35	BILAG TIL KAPITEL 2	97
37	Beskæftigelsesrettede ordninger	97
	12 initiativer i regeringens beskæftigelsesstrategi	100
39	BILAG TIL KAPITEL 3	103
39	Er flere kommet i arbejde?	103
42		
43		
46	BILAG TIL KAPITEL 4	105
49	Holdninger til personer med handicap	105
52	Handicappedes viden om støtteordninger	108
53	Arbejdsgiveres indsats	110
55	BILAG TIL KAPITEL 5	113
55	Arbejdsevne	113
60		
66	BILAG TIL KAPITEL 6	117
69	Førtidspensionister og arbejdsmarkedet	117
71		
	LITTERATUR	121
73		
74	SFI-UDGIVELSER SIDEN 2005	125
77		
79		
80		
83		
84		
85		
88		
91		
95		

FORORD

Denne rapport belyser udviklingen i beskæftigelsen for personer med handicap i perioden 2002-2005. Herudover undersøger rapporten forhold, som formodes at have betydning for beskæftigelsen af personer med handicap. Det gælder bl.a. forhold som handicappedes viden om støtteordninger og lønmodtageres holdninger til handicappede.

Der er planlagt yderligere to undersøgelser således, at det bliver muligt at følge udviklingen i handicappedes beskæftigelsesforhold til og med 2008. Hermed bliver det muligt at se, om regeringens mål om at øge beskæftigelsen af handicappede med 2.000 personer om året indfries.

Undersøgelsen bygger på oplysninger om godt 20.000 personer, som blev interviewet i forbindelse med Danmarks Statistiks Arbejdskraftundersøgelser i 2002 og 2005. Herudover er undersøgelsen baseret på registeroplysninger om alle førtidspensionister.

Arbejdsmarkedsstyrelsen har finansieret undersøgelsen, som er gennemført af Socialforskningsinstituttet, Afdelingen for beskæftigelse og erhverv. Rapporten er udarbejdet af seniorforsker Jan Høgelund, som er projektleder, samt af forskningsassistent Max Miiller Mølgaard og forskningsassistent Peter Pico Geerdsen.

Der har været tilknyttet en følgegruppe til undersøgelsen, som har kommenteret et udkast til rapporten. Rapporten er endvidere blevet kommenteret af professor Stig Larsson, Centrum för handikapp och rehabili-

teringsforskning, Lunds Universitet. Alle takkes for gode og konstruktive kommentarer.

København, oktober 2006

Jørgen Søndergaard

RESUMÉ

Personer med handicap har en markant svagere tilknytning til arbejdsmarkedet end personer uden handicap. Den lavere beskæftigelsesgrad giver på det personlige plan ofte anledning til en lavere indkomst, ligesom det kan have en negativ indflydelse på den enkeltes identitet og udvikling. På det samfundsmæssige plan indebærer det et tab i den forstand, at personer, som kunne bidrage til samfundsvelfærden gennem beskæftigelse, er inaktive. Der vil med andre ord være flere gevinster forbundet med en øget beskæftigelse af handicappede.

Denne rapport belyser udviklingen i beskæftigelsen af personer med handicap, herunder beskæftigelsen i job på særlige vilkår. Rapporten beskriver ligeledes forhold, som formodes at have betydning for beskæftigelsen af personer med handicap. Det gælder bl.a. forhold som handicappedes viden om støtteordninger og lønmodtageres holdninger til handicappede. Endvidere belyses førtidspensionisters tilknytning til arbejdsmarkedet, bl.a. ved at se på hvor mange der er i arbejde, og hvor meget de tjener ved deres arbejde.

Rapportens data

Undersøgelsen bygger på oplysninger om ca. 20.000 personer i alderen 15-64 år, som deltog i Danmarks Statistiks Arbejdskraftundersøgelser i enten 2002 eller 2005. Arbejdskraftundersøgelsen er en interviewunder-

søgelse. Herudover benytter vi registerdata fra Danmarks Statistik om førtidspensionister.

Hvordan måler vi handicap?

Vi har spurgt de interviewede, om de har et handicap eller et længerevarende helbredsproblem. De, der svarer ja, har formodentlig nedsat funktionsevne, hvilket betyder, at der er en eller flere dagligdagsaktiviteter, de har vanskeligt ved eller slet ikke kan udføre. Den nedsatte funktionsevne kan påvirke deres evne eller mulighed for at deltage på arbejdsmarkedet, men behøver det ikke. De personer, som vi i undersøgelsen betegner som handicappede, behøver med andre ord ikke at have et handicap i forhold til arbejdsmarkedet.

700.000 har et længerevarende helbredsproblem/handicap

Hver femte person i alderen 16-64 år svarer ja til, at de har et længerevarende helbredsproblem eller et handicap. Det svarer til ca. 700.000 personer. Andelen af personer med handicap har ikke ændret sig mellem 2002 og 2005.

Svagere tilknytning til arbejdsmarkedet

Personer med handicap har en markant svagere tilknytning til arbejdsmarkedet end personer uden handicap. Kun 56 pct. af handicappede er i beskæftigelse mod 83 pct. af ikke-handicappede. Endvidere er 41 pct. af handicappede uden for arbejdsstyrken mod kun 14 pct. af ikke-handicappede. Opgøres ledigheden i forhold til arbejdsstyrken (beskæftigede plus ledige) er ledighedsprocenten mere end en halv gang større for handicappede end for ikke-handicappede.

Flere handicappede i beskæftigelse

Andelen af handicappede i beskæftigelse er steget fra 53 pct. i 2002 til 56 pct. i 2005. Opregnet til hele befolkningen svarer det til en stigning i beskæftigelsen på ca. 24.000 personer. Da tallene bygger på en stikprøve, er der en vis usikkerhed forbundet med dem.

Flere handicappede ansat på særlige vilkår

I 2005 er 13 pct. af handicappede i beskæftigelse ansat på særlige vilkår, fx i et fleksjob, mod 9 pct. i 2002. Det svarer til en stigning på ca. 16.500 personer.

10 pct. bruger hjælpemidler i arbejdet

I langt de fleste tilfælde kan handicappede klare sig på arbejdsmarkedet uden støtte eller hjælp. Kun 10 pct. af handicappede i arbejde bruger hjælpemidler, foranstaltninger eller anden støtte i forbindelse med deres arbejde.

Mellem 6 og 16 pct. af handicappede i beskæftigelse har et uopfyldt behov for hjælpemidler

Afhængigt af hvordan vi måler det, har mellem 6 og 16 pct. af handicappede i beskæftigelse et udækket behov for særlige hjælpemidler, foranstaltninger eller støtte for bedre at kunne varetage deres arbejde.

Mere end hver fjerde af handicappede uden arbejde oplyser, at de har behov for hjælpemidler for at kunne udføre erhvervsarbejde.

De fleste handicappede har nedsat arbejdsevne

To ud af tre af alle handicappede har svært ved at udføre bestemte typer erhvervsarbejde og/eller svært ved at udføre erhvervsarbejde i et normalt omfang pga. deres handicap. Andelen af personer med nedsat arbejdsevne er mindst blandt de beskæftigede og størst blandt handicappede uden for arbejdsmarkedet.

Mange vil gerne arbejde sammen med en handicappet

I undersøgelsen er beskæftigede både med og uden handicap blevet spurgt, om de ville arbejde sammen med en handicappet person, hvis det betød, at de skulle bruge lidt tid på at hjælpe ham/hende, fx en halv time om dagen. Ca. 75 pct. af de beskæftigede har en positiv holdning til dette spørgsmål, mens 10 pct. har en negativ holdning. De resterende 15 pct. svarer, at de ikke ved det, at det kommer an på handicappet, eller at det ikke kan lade sig gøre i deres job.

Helst med en person med fysisk handicap

Personer i beskæftigelse vil tilsyneladende hellere arbejde sammen med en person med et fysisk handicap end med en person med psykisk handicap. Hvor mere end 8 ud af 10 ingen eller næsten ingen betænkeligheder har, hvis de skulle arbejde tæt sammen med en person i kørestol, så er denne andel kun på 31 pct., når det gælder en person, som lider af meget store humørsvingninger, fx en maniodepressiv person.

Godt en ud af tre mener, at det vil give merarbejde

Lidt mere end en tredjedel af de beskæftigede er helt eller overvejende enige i, at ansættelse af en person med handicap betyder, at de selv og deres kollegaer belastes mere end ellers. Stort set lige så mange er helt eller overvejende uenige i dette. Godt en fjerdedel giver udtryk for, at det afhænger af handicappet, og 4 pct. ved det ikke.

Mange handicappede kender ikke til støtteordninger

I mange tilfælde kender handicappede ikke de støtteordninger, vi har spurgt til. For eksempel har ca. 3 ud af 4 ikke hørt om ordningen med en personlig assistent, som kan hjælpe med at udføre visse arbejdsopgaver, jf. bilag til kapitel 2. Der er til gengæld et stort kendskab til ordningen med fleksjob, da kun 10 pct. af personerne med handicap aldrig har hørt om fleksjob.

Mange handicappede er tilfredse med kollegaer og arbejdsgiver

56 pct. af handicappede i beskæftigelse mener, at deres arbejdsgiver tager tilstrækkeligt hensyn til deres handicap, og 37 pct. har slet ikke behov for, at der tages hensyn til deres handicap. De resterende 7 pct. siger, at arbejdsgiveren i ringe grad eller slet ikke tager tilstrækkeligt hensyn. Svarfordelingen er den samme, når det gælder, om kollegaerne tager tilstrækkeligt hensyn.

Hvor stort er beskæftigelsespotentialet blandt handicappede?

Vi har forsøgt at indkredse beskæftigelsespotentialet blandt handicappede ved at spørge til selvvurderet arbejdsevne, til forventninger om fremtidig placering på arbejdsmarkedet og til forventet tilbagetrækningsalder.

Ca. 42.000 handicappede, som ikke er i beskæftigelse, har en selvvurderet arbejdsevne svarende til den arbejdsevne, som langt de fleste handicappede i beskæftigelse har. Blandt de 42.000 personer må man regne med at nogle er uden beskæftigelse i en midlertidig periode, og denne periode kan muligvis reduceres ved en øget indsats. Derudover vil nogle være uden for arbejdsstyrken mere permanent, og af disse vil nogle kunne vende tilbage til arbejdsmarkedet gennem en øget indsats.

Resultaterne tyder på, der ud over de 42.000 personer er et vist beskæftigelsespotentiale blandt yderligere 88.000 handicappede, som ikke er i beskæftigelse. Samtidig tyder resultaterne på, at det i mange tilfælde vil være en vanskelig opgave at hjælpe de 88.000 personer i arbejde, dels fordi størstedelen af de 88.000 personer har en lavere arbejdsevne end handi-

cappede, som er i beskæftigelse, dels fordi 80 pct. af handicappede uden for arbejdsstyrken oplyser, at de ikke regner med at komme i arbejde.

Langt de fleste handicappede, som er i beskæftigelse eller regner med at komme det, vurderer, at deres handicap ikke har betydning for, hvornår de trækker sig tilbage fra arbejdsmarkedet. Der er imidlertid 23 pct. – svarende til ca. 86.000 personer – som mener, at deres handicap betyder, at de trækker sig tilbage fra arbejdsmarkedet tidligere, end de ellers ville have gjort. En forøgelse af arbejdsudbuddet kunne således ske ved at støtte de 23 pct., som vurderer, at deres handicap fremskynder deres tilbagetrækning, til at blive på arbejdsmarkedet.

En ud af fem førtidspensionister arbejder

Undersøgelsens registeranalyser viser, at lidt mindre end 20 pct. af de personer, som modtog førtidspension i 2002, havde et arbejde ved siden af, at de modtog pension. 14 pct. arbejdede i et ordinært job (inkl. personer ansat i beskyttet beskæftigelse), 3 pct. arbejdede som selvstændige, mens lidt mindre end 3 pct. arbejdede i et skånejob med løntilskud.

Årlig gennemsnitlig arbejdsindkomst på 37.000 kr.

Førtidspensionisterne, der i 2002 havde et arbejde, havde i gennemsnit en årsindkomst fra erhvervsarbejde på godt 37.000 kr.

Karakteristika ved førtidspensionister i arbejde

Førtidspensionister i arbejde adskiller sig fra førtidspensionister uden arbejde ved, at der gennemsnitligt er flere mænd under 50 år, flere bosiddende på Fyn eller i Jylland og flere med dansk oprindelse. Der er kun mindre forskelle mellem pensionister i arbejde og pensionister uden arbejde med hensyn til bl.a. antal årlige lægebesøg og antal sengedage på sygehus.